

Näringsutskottets yttrande 2024/25:NU1y

Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning

Till miljö- och jordbruksutskottet

Miljö- och jordbruksutskottet beslutade den 18 juni 2024 att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2023/24:152 Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning och eventuella motioner i de delar som berör näringsutskottets beredningsområde. Förslagen i propositionen gäller främst ändringar i miljöbalken, men omfattar också vissa följdändringar i fem lagar som tillhör näringsutskottets beredningsområde.

Fyra kommittémotioner (S, V, C, MP) med totalt nio yrkanden har väckts med anledning av propositionen. Ett av dessa yrkanden har utskottet bedömt berör utskottets beredningsområde, och utskottet begränsar sitt yttrande i denna del till att redovisa sin uppfattning om just detta förslag. Sammantaget anser utskottet att miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka yrkandet.

I propositionen slutredovisar regeringen även två tillkännagivanden som riksdagen har fattat beslut om på förslag av näringsutskottet. Utskottet instämmer med regeringen i att båda tillkännagivandena kan betraktas som slutbehandlade med de åtgärder regeringen redovisar.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (S, V, C, MP).

Utskottets överväganden

Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnar regeringen förslag som syftar till en modernare och mer effektiv miljöprövning. Förslagen ska också förenkla regelverket för miljöprövning genom större enhetlighet och tydligare kravnivåer. Förslagen innebär bl.a. följande:

- Ändringstillstånd ska kunna användas i större utsträckning än i dag.
- Giltighetstiden för tillstånd ska kunna förlängas med tre år, vilket kan ge tillståndshavaren mer tid att avsluta den tillståndspliktiga verksamheten eller få ett nytt tillstånd.
- Länsstyrelsens uppgifter under avgränsningssamrådet utvecklas för att öka möjligheterna att få fram ett bra underlag och för att förtydliga utfallet av samrådet.
- Antalet partsmyndigheter minskas genom att Kammarkollegiet inte längre ska vara en sådan myndighet.
- Prövningsmyndigheternas handläggning av tillståndsansökningar effektiviseras bl.a. genom att hålla fler muntliga förberedelser och öka användningen av tidsplaner.
- Fler mål ska få avgöras utan huvudförhandling.
- Utrymmet för digital handläggning ska öka.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

Följdändringar i lagar som tillhör näringsutskottets beredningsområde

Regeringens förslag till ändringar i miljöbalken kräver vissa följdändringar i lagstiftning som tillhör näringsutskottets beredningsområde. De fem lagar som berörs är

- lagen (1966:314) om kontinentalsockeln (förslagspunkt 2 i propositionen)
- lagen (1978:160) om vissa rörledningar (förslagspunkt 3)
- lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (förslagspunkt 5)
- ellagen (1997:857) (förslagspunkt 7)
- naturgaslagen (2005:403) (förslagspunkt 9).

I samtliga dessa fall är förslaget att begreppet *en liten miljökonsekvensbeskrivning* byts ut mot det som betecknas *ett förenklat underlag*. Skälet till detta är att motsvarande förändring föreslås i 6 kap. 47 § miljöbalken.

Förändringen i 6 kap. 47 § miljöbalken innebär att det underlag som ska lämnas in i de fall länsstyrelsen beslutar att en betydande miljöpåverkan inte kan antas, ska benämnas ett förenklat underlag i stället för en liten miljökonsekvensbeskrivning (MKB), se propositionen s. 53 f. I förarbetena anges att detta underlag ska vara av enklare art än den mer formaliserade MKB:n. Avsikten med förslaget är att tydliggöra skillnaden i kravnivå som finns i det nuvarande regelverket mellan en MKB och en liten MKB samt att underlaget ska kunna hållas begränsat.

Slutredovisade tillkännagivanden som har föreslagits av näringsutskottet

I propositionen slutredovisar regeringen följande två tillkännagivanden som riksdagen har fattat beslut om på förslag av näringsutskottet (propositionen s. 92 f.):

- Regeringen bör snarast vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndprocesserna för gruv- och mineralnäringen och därefter återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder som har vidtagits (bet. 2018/19:NU11 punkt 1, rskr. 2018/19:209).
- Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om tillståndprocesser och handläggningstider (bet. 2020/21:NU18 s. 11, rskr. 2020/21:228). Av det tillkännagivandet framgår att regeringen senast den 30 juni 2022 ska återkomma till riksdagen med konkreta förslag på förenklade tillståndprocesser och kortare handläggningstider för gruv- och mineralnäringen.

Regeringen bedömer att förslagen i avsnitten 6.1 och 6.3–6.11 i propositionen är åtgärder som förenklar och förkortar tillståndprocesserna för gruv- och mineralnäringen. Utöver detta redovisar regeringen följande åtgärder med anledning av de båda tillkännagivandena:

- I en proposition som regeringen fattade beslut om den 4 april 2024 föreslog regeringen att Natura 2000-tillstånd inte ska vara en förutsättning för att en bearbetningskoncession ska kunna beviljas (prop. 2023/24:126).¹
- Regeringen beslutade att ge Naturvårdsverket i uppdrag att se över förutsättningarna för att utveckla en myndighetsgemensam vägledning för miljötillståndsprövningen och miljöbedömningsprocessen. Syftet med en myndighetsgemensam vägledning skulle vara att möjliggöra en mer enhetlig prövningsprocess nationellt och att öka effektiviteten i prövningen. Uppdraget som redovisades den 21 juni 2022 genomfördes i samråd med länsstyrelserna och Domstolsverket.²

¹ Förslaget behandlades av riksdagen under våren 2024 (bet. 2023/24:NU17, rskr. 2023/24:211), och lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2024.

² Enligt uppgifter från Klimat- och näringslivsdepartementet i september 2024 har uppdraget därefter avslutats eftersom det framgick av Naturvårdsverkets redovisning att en myndighetsgemensam vägledning inte skulle få den effekt som eftersträvades och att företagen inte heller

- Den 16 november 2023 beslutade regeringen om ändringar i terrängkörningsförfordningen (1978:594) och i miljöprövningsförfordningen (2013:251). Ändringarna syftade till att genomföra vissa förenklingar i regelverket för prospektörer.
- Riksdagen beslutade, efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2024, att anslaget 1:8 Sveriges geologiska undersökning (SGU) ska ökas med 70 miljoner kronor 2024 för myndighetens arbete med systematisk kartläggning av malmpotentiella områden samt övriga insatser kopplade till främjande av mineralutvinning i Sverige (prop. 2023/24:1 utg.omr. 24, bet. 2023/24:NU1, rskr. 2023/24:109). Anslaget beräknas öka med 70 miljoner kronor per år 2025–2026 samt med 30 miljoner kronor fr.o.m. 2027 för samma ändamål. Regeringens förslag baserades delvis på förslagen i SOU 2022:56 En tryggad försörjning av metaller och mineral om att myndighetens förvaltningsanslag ska ökas med 40 miljoner kronor per år mellan 2023 och 2028 för en systematisk kartläggning av potentialen för innovationskritiska metaller (primära och sekundära) i Sverige och att mineralinformationskontoret i Malå ska få ett förstärkt anslag på 12 miljoner kronor per år.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att de båda tillkännagivandena därmed är slutbehandlade.

Vissa konsekvenser för företag av förslagen i propositionen

I propositionen beskriver regeringen konsekvenserna av förslagen (kap. 7 s. 94 f.). När det gäller konsekvenser för aktörer verksamma inom näringsutskottets beredningsområde bedömer regeringen sammantaget att förslagen kommer att leda till tids- och kostnadsbesparingar för företagen och därmed också till en ökad investeringsvilja. Regeringen pekar bl.a. på att en ökad dialog i ett tidigare skede samt användning av tidsplaner och muntlig förberedelse kan öka förutsägbarheten för den som ansöker om tillstånd. Små företag förväntas därtill gynnas särskilt av de föreslagna förändringarna om ändringstillstånd och ökad användning av tidsplaner och muntlig förberedelse eftersom det väntas innebära effektivare processer. Även förslaget som syftar till att tydliggöra att det ska vara enklare att ta fram underlaget om verksamheten eller åtgärden inte kan antas ha en betydande miljöpåverkan bedöms påverka mindre företag på ett positivt sätt. Processerna anses sammantaget bli mer kostnadseffektiva.

efterfrågade en sådan vägledning. En myndighetsgemensam vägledning bedömdes därutöver orsaka ett sådant merarbete jämfört med en enskild myndighets vägledning som inte skulle vägas upp av den nytta som en myndighetsgemensam vägledning skulle erbjuda.

Motionen

I kommittémotion 2023/24:2914 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att återkomma med fler förslag som syftar till att ytterligare förkorta ledtiderna i tillståndprocesserna. Motionärerna konstaterar att regeringen ser frågan som prioriterad, men att den ändå har gjort väldigt lite för att göra miljöprövningen mer effektiv. Vidare understryker motionärerna att företagens administrativa börda måste kapas och att bris-terna i lagstiftningen och hur den genomförs utgör ett hot mot Sveriges arbetsmarknad och ekonomi samt möjligheterna att motverka klimatförändringarna globalt.

Bakgrund och pågående arbete

Tidigare riksdagsbehandling

Ett ännu inte slutredovisat tillkännagivande om tillståndprocesser

Utskottet har vid flera tillfällen under de senaste åren tagit ställning till förslag som på olika sätt tar sikte på tillståndsprövningar, handläggningstider och regelförenklingsfrågor. Inte sällan har det då handlat om förslag som på en övergripande nivå har varit inriktade på just miljöprövningsprocessen.

Utöver de tillkännagivanden som regeringen redovisar som slutbehandlade i propositionen och som har refererats ovan, tillkännagav riksdagen för regeringen våren 2023 det som utskottet anförde om myndigheternas roll vid tillståndprocesser (bet. 2022/23:NU13, rskr. 2022/23:160). Tillkännagivandets innebörd var att myndigheter bör arbeta mer rådgivande och lösningsorienterat än tidigare i samband med tillståndprocesser.

I budgetpropositionen för 2024 angav regeringen att den i juni 2023 hade tillsatt en utredning för att förenkla och förkorta miljötillståndsprövningen enligt miljöbalken genom att göra den mer flexibel, effektiv och förutsebar (Miljötillståndsutredningen, dir. 2023:78). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 december 2024, och regeringen uppgav med hänvisning till detta att tillkännagivandet inte var slutbehandlat.

I sin skrivelse våren 2024 om riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2023 (skr. 2023/24:75) redovisade regeringen samma uppfattning om tillkännagivandets status som i budgetpropositionen och även denna gång med hänvisning till den pågående Miljötillståndsutredningen.

Utskottet om tillståndprocesser i samband med behandlingen av mineralpolitiska förslag våren 2024

I det mineralpolitiska motionsbetänkande som utskottet justerade i februari 2024 anförde utskottet bl.a. följande på temat tillståndprocesser (bet. 2023/24:NU8):

Utmaningarna på klimatområdet, ett alltmer spänt säkerhetspolitiskt läge och en strävan mot oberoende av import av viktiga råvaror från länder med

tvivelaktiga naturmiljö- och arbetsmiljöförhållanden gör trycket på en ökad svensk utvinning allt större. I det läget är det särskilt olyckligt om omständliga byråkratiska processer sätter käppar i hjulen för de som vill bidra till en positiv utveckling på området. Mot denna bakgrund ser utskottet positivt på att både den förra och den nuvarande regeringen har vidtagit olika åtgärder som helt eller delvis har haft som syfte att förenkla och effektivisera de olika prövningsprocesser som föregår den typ av verksamhet som regleras i minerallagen. Utöver de redan slutredovisade utredningarna Miljöprövningsutredningen och Klimaträttsutredningen pågår för närvarande den s.k. Regeringsprövningsutredningen och den utredning som regeringen tillsatte i juni 2023, där de sistnämnda syftar till att förenkla och förkorta miljötillståndsprövningen enligt miljöbalken genom att göra den mer flexibel, effektiv och förutsebar. Även i den klimathandlingsplan som presenterades i december 2023 anger regeringen att systemet för miljöprövning bör förändras för att möjliggöra kortare, mer förutsebara och effektivare tillståndsprövningsprocesser.

Vidare konstaterade utskottet att länsstyrelserna har fått i uppdrag att utveckla sitt arbete med att förenkla för verksamhetsutövarna i tillståndsprövningsprocessen och därmed öka näringslivets konkurrenskraft och främja den industriella klimatomställningen samt att regeringen hade aviserat den nu aktuella propositionen till våren 2024. Utskottet påminde även om det pågående arbetet i den ovan omnämnda Miljötillståndsutredningen.

Utskottet om tillståndsprövningsprocesser i samband med behandlingen av elmarknadsrelaterade förslag våren 2024

Även i det betänkande som behandlade elmarknadsfrågor våren 2024 berörde utskottet vikten av effektiva tillståndsprövningsprocesser (bet. 2023/24:NU9). Utskottet framhöll bl.a. att utbyggnaden och förstärkningarna av det svenska elnätet kommer att vara en nyckelfaktor för att den nödvändiga och omfattande elektrifieringen av flera samhällssektorer ska bli framgångsrik och att det skulle vara mycket besvärande om utvecklingen på detta område hämmas av krångliga, bristfälligt samordnade och tidsutdragna tillståndsprövningsprocesser. Mot den bakgrunden sade sig utskottet se positivt på att både den förra och den nuvarande regeringen har bedrivit ett allt intensivare arbete för att förenkla och effektivisera dessa tillståndsprövningsprocesser. Utskottet refererade även denna gång till beredningar inom Regeringskansliet av förslag från redan avslutade utredningar som t.ex. Miljöprövningsutredningen, Klimaträttsutredningen och Regeringsprövningsutredningen och till pågående utredningar som bl.a. Miljötillståndsutredningen.

Utskottets sammantagna bedömning var att det har genomförts, alltså pågår och förväntas ett omfattande arbete med inriktning på att förkorta och förenkla de tillståndsprövningsprocesser som föregår tillkomsten av en sådan viktig energinfrastruktur som är nödvändig för en effektiv elektrifiering av det svenska samhället. Utskottet ansåg inte att det fanns skäl för riksdagen att göra några uttalanden med anledning av motionsförslag med koppling till detta tema.

Utskottet om tillståndprocesser i samband med behandlingen av den energipolitiska inriktningspropositionen våren 2024

Förslag med koppling till tillståndprocesser och handläggningstider var även föremål för utskottets överväganden i anslutning till behandlingen av regeringens proposition om energipolitikens långsiktiga inriktning våren 2024 (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14). Utskottet konstaterade bl.a. att en snabb utveckling av kraftsystemet i fråga om såväl tillkommande produktion som överföringskapacitet är beroende av att de tillståndprocesser som krävs fungerar effektivt. Att effektivisera dessa processer är ett viktigt steg för att bättre möta företagens behov och i förlängningen för Sveriges möjlighet att genomföra klimatomställningen och stärka den svenska konkurrenskraften. Därefter konstaterade utskottet att regeringen har vidtagit, utreder eller överväger en mängd olika åtgärder, inte minst när det gäller att snabba på och därmed förkorta de miljöprövningsprocesser som oundvikligen hänger samman med nästan alla typer av investeringar i kraftsystemet. Utskottet hänvisade i övrigt till ett yttrande från miljö- och jordbruksutskottet när det gällde arbetet med att förändra miljöprövningsprocessen (yttr. 2023/24:MJU5y).

I sitt ställningstagande anförde näringsutskottet bl.a. följande:

Utskottet har vid flera olika tillfällen och med olika politiska sammansättningar pekat på vikten av effektivare och därmed kortare processer för berörda myndigheter för att pröva ansökningar om olika typer av tillstånd som vanligen behövs för etablering eller expansion av kraftproduktionsanläggningar och kraftöverföringsinfrastruktur. Det kan exempelvis handla om diverse tillstånd som regleras i miljöbalken och dess underliggande författningar eller tillstånd enligt bestämmelser i ellagen (1997:857) och därtill knutna förordningar och föreskrifter. Så sent som i mars innevarande år sa sig utskottet se positivt på att både den förra och den nuvarande regeringen har bedrivit ett allt intensivare arbete för att förenkla och effektivisera tillståndprocesser med koppling till utvecklingen av kraftsystemet. Därför ser utskottet positivt på att regeringen i propositionen redovisar ett antal pågående processer som på olika sätt syftar till att öka tempot i tillståndprocesserna. Det handlar bl.a. om pågående beredning av ett antal utredningar som omnämns ovan liksom initierandet av ytterligare utredningar som ska se över fler frågor med denna inriktning. En proposition med titeln Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning är dessutom aviserad till senare i vår. Till detta ska också fogas att den utvecklade energiplanering som regeringen beskriver i propositionen delvis har som syfte att uppnå en tidig hantering av målkonflikter och mer effektiva plan- och tillståndprocesser. [...] När det gäller effektivare tillståndprocesser kan utskottet även konstatera att miljö- och jordbruksutskottet i sitt yttrande nämner att det vid flera tidigare tillfällen har betonat behovet av att förenkla och effektivisera tillståndprocesserna för miljöprövning och framhållit att detta är en förutsättning för de investeringar som krävs för att möta framtidens klimat- och energiförsörjningsutmaningar. Därmed gör utskottet den sammantagna bedömningen att det inte finns skäl för riksdagen att agera med anledning av motionsyrkanden om effektivare tillståndprocesser.

Utskottet om förslag på temat regelförenkling för företag

Näringsutskottet behandlar också regelbundet förslag på temat regelförenkling för företag som ofta har släktskap med frågor om effektivare tillståndprocesser. När sådana förslag behandlades senast (våren 2024, bet. 2023/24:NU10) redovisade utskottet dels målen för förenklingspolitiken, dels att regeringen i budgetpropositionen för 2024 hade aviserat ett antal förenklingsåtgärder för företag (prop. 2023/24:1 utg.omr. 24). I avsnittet Politikens inriktning angav regeringen då att förenklingsarbetet ska vara en integrerad del av Regeringskansliets och myndigheternas arbete med målet att stärka och påskynda arbetet med regelförenklingar, minska företagens administrativa kostnader samt förbättra bemötande och service gentemot näringslivet.

Regeringen konstaterade också att det är lägre administrativa kostnader för företagen och förenklade och förkortade miljötillståndprocesser som ska främja företagande och produktivitet, enligt det avtal som ligger till grund för samarbetet mellan regeringspartierna och Sverigedemokraterna under valperioden 2022–2026 (det s.k. Tidöavtalet).

I sitt ställningstagande konstaterade utskottet bl.a. att regelförenkling för företag är en viktig del av näringspolitiken och att de fem mål som finns för regelförenklingspolitiken alltså gäller. Vidare konstaterade utskottet att regeringen har redovisat avsikten att se över föreskrifter i syfte att förenkla för företag, att stärka myndigheternas arbete med service, bemötande och ärendehantering, att det ska anordnas utbildningar för att förbättra myndighetskontakterna för företag samt att kommuner ska kunna få stöd i arbetet med att erbjuda fler digitala tjänster för företag.

När det mer specifikt gällde handläggningstider och tillståndprocesser i allmänhet och miljötillståndprocesser i synnerhet redovisade utskottet uppfattningen att korta handläggningstider är av stor vikt för ett konkurrenskraftigt företagsklimat. Långa handläggningstider kan medföra att investeringar försvinner eller inte alls blir av, att nya företag inte startar eller att de väljer en annan etableringsort och att nya arbetstillfällen uteblir. Mot den bakgrunden erinrade utskottet om att förenklingspolitikens tredje mål innebär att förvaltningsmyndigheters handläggningstider för ärenden som rör företag ska bli kortare och mer transparenta, och den förväntade handläggningstiden ska synliggöras för den sökande i fler ärendekategorier. Utskottet påminde även om förvaltningslagens bestämmelser om att en myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla och att ärenden ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. När det gäller förslag som rör myndigheternas tillståndprocesser ansåg utskottet att moderna och effektiva tillståndprocesser är en viktig fråga för att bibehålla och stärka Sveriges och svenska företags konkurrenskraft.

Aviserade satsningar i den kommande budgetpropositionen med koppling till tillståndprocesser

Den 9 september 2024 förhandsredovisade fyra statsråd olika satsningar i budgetpropositionen för 2025 som syftar till att säkra en ökad och trygg energiförsörjning, att främja den gröna omställningen och för att göra det möjligt för Sverige att uppnå nettonollutsläpp av växthusgaser till 2045. De aviserade satsningarna omfattar bl.a. att förbättra myndigheters förutsättningar att snabba på och förenkla tillstånds- och tillsynsprocesserna. Satsningar föreslås också för att sprida nya arbetssätt för effektivare samrådsprocesser och på att inrätta kontaktpunkter för att underlätta tillståndprocesserna så att takten kan öka i företagens klimatomställning. Syftet är att förenkla för företag och uppnå en större likformighet och effektivitet i olika samrådsprocesser för den som söker tillstånd enligt miljöbalken.

För att möjliggöra ny kärnkraft har regeringen för avsikt att utveckla en vägledning för effektiva tillståndprocesser. För att skapa förutsättningar för en god koordination mellan myndigheters respektive delar av tillståndprocessen kommer regeringen att föreslå en förstärkning av Naturvårdsverkets anslag med 2,5 miljoner kronor under 2025 så att myndigheten ska kunna ge vägledning enligt miljöbalken. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 2,5 respektive 1,5 miljoner kronor.

Vidare angav de fyra statsråden att länsstyrelserna föreslås bli tilldelade 15 miljoner kronor för 2025 för en effektiv prövningsprocess av ärenden om havsbaserad vindkraft enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon. Motsvarande förstärkning beräknas även för 2026 och 2027. Regeringen aviserar även satsningar på domstolarna för att de ska kunna bidra till en effektiv tillståndsprövning enligt miljöbalken även när ärendehantering ökar.

Regeringen slår också fast att det behövs en ökad tillgång till hållbart producerade råmaterial för att lyckas med klimatomställningen. Förenklade och samordnade tillståndprocesser är en viktig förutsättning för tillgången till sådana kritiska råmaterial.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet redovisar sina ställningstaganden under följande rubriker:

- Slutredovisade tillkännagivanden
- Ytterligare åtgärder för effektivare tillståndprocesser.

Slutredovisade tillkännagivanden

I propositionen slutredovisar regeringen två tillkännagivanden som riksdagen har fattat beslut om på förslag av näringsutskottet. Det ena var en uppmaning till regeringen att snarast vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och för-

korta tillståndprocesserna för gruv- och mineralnäringen och därefter återkomma till riksdagen med en redovisning av dessa åtgärder. Det andra tillkännagivandet hade en liknande innebörd, men med en tydligare uppmaning till regeringen om att före ett visst datum återkomma till riksdagen med konkreta förslag på förenklade tillståndprocesser och kortare handläggningstider för gruv- och mineralnäringen.

Utskottet har inga invändningar mot regeringens redovisning i propositionen av de åtgärder som har vidtagits, och delar således regeringens uppfattning att de båda tillkännagivandena därmed kan anses vara slutbehandlade.

Ytterligare åtgärder för effektivare tillståndprocesser

Utskottet vill inledningsvis hävda att det på ett övergripande plan råder en bred samsyn bland riksdagens partier om att effektivare tillståndprocesser, kortare handläggningstider och förenklingar av regelverk inte bara ökar förutsättningarna för att nå ambitiösa klimatmål utan också gynnar svenska företags möjligheter att utveckla och förse Sverige och den övriga världen med avancerade miljö- och energitekniska innovationer.

Mot den bakgrunden kan utskottet konstatera att regeringar har vidtagit flera åtgärder med denna inriktning under såväl den nuvarande valperioden som de senast föregående. Även riksdagen har uppmärksammat regeringen på vikten av handling genom att rikta tillkännagivanden till regeringen om att vidta olika åtgärder som syftar till att förenkla och effektivisera tillståndprocesser. Bland dessa tillkännagivanden återfinns bl.a. ett med innebörden att myndigheter bör arbeta mer rådgivande och lösningsorienterat än tidigare i samband med tillståndprocesser. Detta tillkännagivande är ännu inte slutbehandlat av regeringen med hänvisning till att det pågår en utredning för att förenkla och förkorta miljö- och tillståndsprövningen enligt miljöbalken (Miljö- och tillståndsutredningen, dir. 2023:78) som ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 december 2024.

Till detta ska även fogas att regeringen nyligen har aviserat ytterligare åtgärder i budgetpropositionen för 2025 som syftar till att förbättra myndigheters förutsättningar att snabba på och förenkla tillstånds- och tillsynsprocesserna. Satsningar föreslås också för att sprida nya arbetssätt för effektivare samrådsprocesser.

Vidare vill utskottet påminna om att det – utöver att föreslå tillkännagivanden – även har understrukt vikten av ytterligare regelförenklingar och ett fortsatt arbete med att effektivisera olika tillståndprocesser. Det har skett vid flera tillfällen under de senaste åren i samband med behandlingen av motionsförslag på både det energipolitiska och det mineralpolitiska området.

Sammantaget är utskottets uppfattning att det i dagsläget saknas skäl för riksdagen att ånyo rikta tillkännagivanden till regeringen om att återkomma med fler förslag som syftar till att ytterligare förkorta ledtiderna i tillstånds-

processerna i enlighet med vad som föreslås i motion 2023/24:2914 (C) yrkande 2. Utskottet anser således att miljö- och jordbruksutskottet bör avstyrka yrkandet.

Stockholm den 26 september 2024

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Mats Green (M), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Marianne Fundahn (S), Josef Fransson (SD), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Eric Palmqvist (SD), Elin Söderberg (MP), Louise Eklund (L), Johnny Svedin (SD), Aida Birinzhiku (S), Lorena Delgado Varas (V) och Lili André (KD).

Avvikande meningar

1. Slutredovisade tillkännagivanden (S, V, C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Lorena Delgado Varas (V) anför:

Den svenska gruv- och mineralnäringen behöver effektiva och förutsägbara förutsättningar för att kunna bidra med viktiga kritiska råvaror som kan ligga till grund både för att möjliggöra den gröna omställningen och för att kunna bidra till värdefulla arbetstillfällen och till fortsatt välbästande i Sverige.

När vi tog del av regeringens redovisning i propositionen av de åtgärder som den har vidtagit med anledning av de två tillkännagivanden med inriktning på gruv- och mineralnäringen som den har angett som slutbehandlade var vår initiala bedömning att vi kunde ställa oss bakom regeringens uppfattning.

Under beredningen av detta yttrande har vi emellertid tagit del av uppgifter som har fått oss att ompröva detta preliminära ställningstagande. Det handlar om processen kring en flouritgruva vid Kyrkberget i Storuman där Bergsstaten nyligen för andra gången har avslagit en ansökan om s.k. bearbetningskoncession med hänvisning till rennäringens intressen i området. Regeringen rev upp myndighetens första beslut om avslag, och ärendet prövades därför på nytt av Bergsstaten. Bergsstatens nya avslag kan överklagas till regeringen.

Som ledamöter av den lagstiftande församlingen undviker vi att ta ställning i det aktuella tillståndsärendet, men vi anser att den beskrivna processen visar på en pingpongliknande hantering där ärenden på ett tidsutdraget och svårförutsägbart sätt bollas mellan olika beslutsinstanser till men för den eftersträvarsvärda utveckling som vi har skisserat ovan. Vi landar därför i slutsatsen att de åtgärder regeringen har redovisat i propositionen med anledning av de båda ovan omnämnda tillkännagivandena inte kan anses vara tillfyllest och att tillkännagivandena således inte heller bör betraktas som tillgodosedda och slutbehandlade.

2. Slutredovisade tillkännagivanden (MP)

Elin Söderberg (MP) anför:

Mineralutvinning medför svårläkta sår i naturen och leder inte sällan till utsläpp av giftiga ämnen till både luft och vatten. Av det skälet är det oerhört viktigt att denna typ av verksamhet miljöprövas på ett grundligt sätt. En allt intensivare jakt på viktiga metaller och mineral – bl.a. för att kunna genomföra en nödvändig grön omställning av de svenska energi- och industrisektorerna – får inte innebära att andra miljöhänsyn och människors hälsa sätts på spel.

Ett exempel på ett missgrepp av detta slag från våren 2024 är riksdagens beslut om att provningen av påverkan på s.k. Natura 2000-områden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken ska göras i samband med miljötillståndsprövningen i stället för vid ansökan om bearbetningskoncession (prop. 2023/24:126, bet. 2023/24:NU17). Enligt min uppfattning innebär den beslutade ordningen inte att man uppnår det eftersträvade målet om en tydligare, effektivare och mer förutsägbar provningsordning. I stället bidrar den till att skapa otydlighet om hur de olika provningarna förhåller sig till varandra, och därmed uppkommer nya moment av rättsosäkerhet och en försvagad miljöprovning.

Ett annat exempel som var aktuellt i samma lagstiftningsärende var ett förslag om ett tillägg till 4 kap. 2 § sjätte stycket minerallagen som Lagrådet i ett yttrande ansåg borde utgå med hänvisning till att det inte innebar något förtydligande.

Det här är bara två exempel på hur regeringen klär miljöfientliga förslag i en försåtlig dräkt av falsk effektivisering och inbillad förenkling av tillståndprocesser till men för värnandet av naturen och människors och djurs liv och hälsa. Jag anser dock att det på ett tydligt sätt visar att regeringen inte har viljan eller förmågan att ta gruv- och mineralnäringens miljöproblem på allvar.

Enligt min uppfattning innebär de tillkännagivanden som regeringen redovisar som slutbehandlade inte att regeringen samtidigt skulle försämrå miljöprovningen. Effektivare tillståndprocesser och kortare handläggningstider ser även jag självfallet som något eftersträvansvärt, men inte på bekostnad av provningens kvalitet. Att sänka kraven på verksamhetsutövarnas underlag för att vinna tid eller att pressa handläggare att fatta framhastade och dåligt underbyggda beslut missgynnar i förlängningen alla.

Sammantaget är min uppfattning att de tillkännagivanden som riksdagen har fattat beslut om på förslag av näringsutskottet och som regeringen redovisar som slutbehandlade i den aktuella propositionen inte kan anses vara slutbehandlade.

3. Ytterligare åtgärder för effektivare tillståndprocesser (S)

Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S) och Aida Birinxhiku (S) anför:

Vi ser positivt på att regeringen äntligen har levererat förslag som syftar till att effektivisera och förenkla miljöprovningar. Samtidigt vill vi påminna om att det var regeringen under den förra valperioden som lade grunden för de förslag som nu behandlas av riksdagen. Flera viktiga utredningar tillsattes och förslag bereddes. Den nuvarande regeringen kom således i stort sett till dukat bord. Trots den förra regeringens gedigna förarbete har den nuvarande regeringen valt att endast gå fram med en begränsad del av alla de förslag som redan nu hade varit möjliga att omsätta i skarp lagstiftning. I stället har ytterligare en utredning tillsatts med en likartad inriktning som de redan slutförda.

Även om vi är något skeptiska till värdet av denna nya utredning kan vi konstatera att den ska slutredovisas förhållandevis snart (december 2024). Vi

anser därför att resultatet av utredningen och den efterföljande beredningen bör avvaktas innan det finns tillräckligt tungt vägande skäl för att rikta tillkännagivanden till regeringen om att återkomma med fler åtgärder för effektivare tillståndprocesser i linje med vad som föreslås i motion 2023/24:2914 (C) yrkande 2. Yrkandet bör därför avstyrkas av miljö- och jordbruksutskottet. Vi förutsätter också att regeringen tar redan välutredda och beslutsklara förslag vidare så snart som möjligt.

Om regeringen emellertid inte visar erforderlig handlingskraft i dessa frågor anser vi det vara högst motiverat för riksdagen att agera framöver genom att uppmana regeringen att vidta nödvändiga åtgärder i linje med dem som efterfrågas i motionen.

4. Ytterligare åtgärder för effektivare tillståndprocesser (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C) anför:

Tillståndprocesserna för industrietableringar och industriell verksamhet samt för tillkomsten av samhällsviktig infrastruktur ska vara effektiva, förutsägbara, konsekventa, rättssäkra och leva upp till ambitiösa skydd för miljön och klimatet. Att riva hinder för den gröna industrin och de gröna näringarna liksom för klimat- och miljövänliga innovationer står högst upp på näringslivets agenda och borde även göra det för regeringen.

Mot den bakgrunden anser jag det vara beklagligt att det regeringen föreslår i den aktuella propositionen visserligen är nödvändigt för riksdagen att fatta beslut om, men tyvärr helt otillräckligt för att tempot i den gröna omställningsprocessen ska kunna upprätthållas. Jag anser att det behövs många fler åtgärder. Bland annat behöver statens arbete med näringslivet strömlinjeformas med en enkel, tydlig och samlad väg in hos respektive länsstyrelse, och länsstyrelserna bör få i uppdrag att samordna myndigheternas kompletteringskrav. Enligt min uppfattning är det nödvändigt att förbättra hanteringen av tillståndsärenden, och företagens administrativa börda måste minska. Bristerna i lagstiftningen och hur den genomförs utgör annars ett hot inte bara mot möjligheterna att motverka klimatförändringarna globalt utan även mot Sveriges arbetsmarknad och ekonomi.

Därmed anser jag att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka motion 2023/24:2914 (C) yrkande 2.

5. Ytterligare åtgärder för effektivare tillståndprocesser (MP)

Elin Söderberg (MP) anför:

Mot bakgrund av den förra rödgröna regeringens alla initiativ på miljö- och klimatområdet, där Miljöpartiet var den drivande kraften, anser jag att regeringen har varit osedvanligt saktfärdig när det gäller att förse riksdagen med förslag på temat effektivare miljötillståndprocesser. Flera utredningar som tillsattes av den förra regeringen hade i uppdrag att se över dessa frågor, och flera förslag var i stort sett redan färdigberedda när den nuvarande regeringen

tillträdde. Jag beklagar att denna brist på handlingskraft kan anses ha resulterat i betydande negativa konsekvenser för Sveriges industriomställning, inte minst i fråga om svenska företags konkurrenskraft samt, vilket jag anser är särskilt bekymmersamt, Sveriges chanser att nå klimatmål på nationell nivå, EU-nivå och internationell nivå.

Trots att flera av de förslag saknas som den förra regeringen utarbetade ställer jag mig bakom huvuddelen av den aktuella propositionens förslag, varav flera alltså har sitt ursprung i den förra rödgröna regeringens ambitiösa förarbete.

Det behövs emellertid mer, mycket mer. Därvidlag kan jag således instämma i det som anförs i motion 2023/24:2914 (C) yrkande 2 om vikten av ytterligare åtgärder för effektivare tillståndprocesser. Jag är dock inte helt säker på att motionärerna eller regeringen delar min syn på innebörden av begreppet effektivitet i de här sammanhangen. Enligt min uppfattning blir en provningsprocess inte effektivare bara för att den går snabbare. Endast om man kan bibehålla minst samma kvalitetskrav på provningen kan man tala om verkliga effektivitetsvinster. Min bild är dock att det inte sällan efterfrågas snabbare handläggning och förenklade regelverk utan att samma vikt läggs vid betydelsen av bibehållen eller kanske t.o.m. förbättrad provningskvalitet.

Därför anser jag att miljö- och jordbruksutskottet inte bör tillstyrka motion 2023/24:2914 (C) yrkande 2 med mindre än att utskottet tydligt redogör för att miljöprovningars huvudsyfte, att värna miljön, aldrig får äventyras till förmån för missriktade effektivitets- eller förenklingssträvanden.